

5

PRVI SVETSKI RAT

Od 1904. pa sve do 1915. godine, u domaćoj štampi nije se govorilo o kremanskom proročanstvu. Tako se pre početka Prvog svetskog rata u novinskim tekstovima o Tarabićima ne pominje nikakav rat koji bi ličio na svetski, pa je i ovde kremansko proročanstvo izgubilo trku sa događajima.

U aprilu 1915. godine *dr Radovan Kazimirović* je, po vlastitom pripovedanju [10], sa svojom vojnom jedinicom boravio u blizini Kremana. Tom prilikom posetio je *protu Zaharija Zaharića*, venčanog kuma (tada već pokojnih) Miloša i Mitra Tarabića. Na osnovu razgovora sa protom Zaharijem, dr Kazimirović je napisao opširnu seriju tekstova koji su, od 11. septembra do 9. oktobra 1915 godine, objavljeni u *Niškom glasniku* pod naslovom „*Kremansko proročanstvo*“. Po rečima autora, „*utisak je bio veliki i naša čitalačka publika je te brojeve prosto razgrabila*“ [23]. Ovi tekstovi danas bi mogli da pruže dragocene podatke za procenu stvarnih proročkih moći Tarabića, ali oni, nažalost, nisu sačuvani ni u jednom arhivu. Verovatno je da su uništeni prilikom šestoaprilskog bombardovanja Beograda ili kasnije tokom Drugog svetskog rata.

Srećom, u štampi iz tog doba postoji dovoljno tragova na osnovu kojih možemo da zaključimo koliko je dr Kazimirović pisao o proteklm, a koliko o budućim događajima, pa čak i da rekonstruišemo upravo ona proročanstva koja su nama zanimljiva. Samo tri dana posle početka ove serije tekstova, 14. septembra 1915. godine, u niškoj *Budućnosti* anonimni autor je pod naslovom „*Na brzu ruku*“ objavio satirični tekst [8c] koji predstavlja prvu javnu kritiku kremanskog proročanstva. U ovoj parodičnoj kritici autor nije iskazao neverovanje u autentičnost navedenih proročkih vizija, već ironiju prema

hrišćanskoj crkvi i veri. Dr Kazimirović je dosta kasnije [23] izneo podatak da je autor, koji je potpisao ovaj tekst kao „čovjek koji se smeje“, bio *Dušan Popović*, vođa i ideolog socijaldemokratskog pokreta u Srbiji pre Prvog svetskog rata.

Uostalom, sve je to lepo; nego, ovaj, hm, sa hrišćansko-crkvene tačke gledišta, kako mu izgleda ceo ovaj proročki zanat? Zar mu to ne miriše na jeres? I dok danas ovaj naš doktor teologije ovako reklamira kremanskoga proroka, zar njegova milosrdna sabrača nisu u Srednjem Veku slali za te stvari druge, kao vešce i veštice, na lomaču, ili na točak, ili na panj, ili uopšte na tako neki skrusešen hrišćanski instrumenat?...

Proricati, to znači petljati se u Božije Stvari: biti u neku ruku konkurent Providenju. A međutim zna se da je Providenje isključivi vasijski monopol. [8c]

Jedan podatak iz ovog članka posebno je zanimljiv. Pošto ni u jednoj dokumentaciji nije sačuvano ništa od cele serije Kazimirovićevih tekstova iz 1915. godine, moramo da se poslužimo delom u kome „čovjek koji se smeje“ navodi jedinih pet proročanstava, koji su se u trenutku objavljivanja odnosili na buduće događaje. Evo citata:

Ni u čemu se nije prevario. Sve su se stvari dogodile onako kako je on za života predskazao. Do sada se nisu ispunile samo ove stvari:

- 1) propast Turske*
- 2) propast Austrije*
- 3) budućnost Carigrada*
- 4) proglas srpske carevine*
- 5) Kruševac - carska prestonica*

Tako nas uverava g. Kazimirović. I treba samo još da se ispune tih pet sitnica, pa da onda i ja poverujem i njemu i kremanskom proroku. [8c]

Ako je tačno da su se sva ostala „proročanstva“ odnosila samo na ono što se do tada već dogodilo, onda među njima i nema pravih proročkih vizi-

ja. Možda bi tih pet navedenih proročanstava bilo od značaja kada bi se pokazalo da su se kasnije ispunila, ali su proroci i ovde bili loše sreće, pa od svega ostaje samo utisak da u izgubljenim Kazimirovićevim tekstovima nema baš ničega vrednog pažnje. Verovatno je i Prvi svetski rat „najavljen” u ovom serijalu, ali ni ta najava ne bi bila od značaja jer je on tada već celu godinu buktao u Evropi. Ovaj nepotpisani kritičar, ipak, nije sačekao kraj serije tekstova da bi je kritikovao, pa je sada teško reći da li je posle ove kritike u Kazimirovićevim tekstovima bilo nečega što bi bilo zanimljivo za analizu. Ipak, iz konteksta kritičkog teksta „čoveka koji se smeje” jasno je da su sva proročanstva već u početku serije bila nabrojana i da je dr Kazimirović tvrdio da se čeka samo još na ispunjenje pet navedenih proročanstava. Drugih proročanstava koja bi se odnosila na budućnost tada, dakle, nije ni bilo.

Godine 1928, Kazimirović ponovo objavljuje seriju tekstova (ovoga puta u *Vremenu*) [10], u kojoj, srećom, ponavlja svih pet navedenih proročanstava. U potpuno istoj formi ponovio ih je i 1940. godine u svojoj knjizi [23], pa možemo da pretpostavimo da su se ova proročanstva u istom obliku pojavila i u niškoj *Budućnosti* 1915. godine:

1. Propast Turske carevine. „Rat će mnoge pokositi. Kad sve to bude ondakar će i turske carevine nestati. Nje će sasvim nestati iz Evrope!”

2. Propast Austrije. Netaće, kume, i austrijske carevine. I njoj će doći kraj. Tada će narodi iz te carevine živjeti slobodno.”

Proricanje kraja turske i austrijske carevine može se proglasiti za delimično ispunjeno, jer su ove dve države izgubile moć koju su nekada imale i politički su svedene na položaj sila trećeg reda. Ipak, detaljnija proročanstva o sudbini Austrije ne postoje, a proricanje sudbine Carigrada (koji će, navodno, zauzeti Rusija, pa će njime i „druge države vladati”), potpuni je promašaj.

3. Sudbina Carigrada. „Kad Turska bude sasvim iščerana iz Evrope, ondakar će Carigrad uzeti Rusija. Ona će biti najsilnija država na svetu. Ali ga jopet ni ona neće u svojim rukama imati, već će tu i druge države vladati, dogovorno kao na saboru. Carigrad će biti „svačiji i ničiji!”

Po ovom proročanstvu izgleda, da će Carigrad biti slobodna, internacionalna varoš pod administracijom Rusa.

Ovo neispunjeno proročanstvo ne treba pripisati samo Tarabićima jer ono je mnogo starije od njih. Još se u knjigama starostavnim navodi isto predskazanje. Očigledno da je ova stara rana na srcu svakog pravoslavca lečena tako što je proricano da će jednoga dana sa čuvene *Aja Sofije* biti skinut polumec i vraćen krst. Dolazak cara Mihaila u Carigrad, koji se u našim knjigama starostavnim često najavljuje, verovatno je poslužio kao osnova nekim proročanstvima koja su kasnije pripisana Mitru Tarabiću („*Ondakar će za Mi-jajlom poći svi narodi i zemlja će postati prava rajska bašča*” [25]). Čak se i u Starom zavetu, u 12. glavi *Knjige proroka Danila*, pripoveda kako će „*Mihailo veliki knez (...) izbaviti tvoj narod*”.

4. Proglas srpske carevine. „*Naša će vojska, kume, dugo u Višegradu zastati. Višegrad će dugo biti ni u našim ni u neprijateljskim rukama. Ali, kad jednom velike sile nadjačaju, kad neprijatelju pukne po glavi, ondakar će naša vojska lako preći i uzeti cijelu Bosnu i Hercegovinu... Tada će se naša Srbija mnogo proširiti. Povratićemo jopet granice, koje smo nekada pod carevima imali, Bosna i Hercegovina biće naše. Gde je srpska kuća biće srpsko. Kad sve to bude i svrši se, neće dugo potrajati i Srbija će biti carevina.*”

Kao što je anonimni autor napisao 1916. godine u *Velikoj Srbiji* [9c], prvi deo ovog proročanstva ostvario se mnogo pre njegovog objavljivanja, tokom prvog austrijskog upada preko Drine, ali je isto to proročanstvo kasnije premeštano u razne periode, već prema potrebi. Istini za volju, ono bi moglo da se dovede u vezu i sa ranijim zbivanjima, čak i pre perioda u kome je Miloš Tarabić živeo. Da li je opet reč o „staroj rani”? Znajući etnički sastav stanovništva u tom regionu, ne treba biti prorok da bi se pretpostavilo da će se ovo proročanstvo i u budućnosti manje ili više ispunjavati.

Osim toga, kad znamo da je familija Zaharić (iz koje potiče i prota Zaharije) pred turskim zulumom pobešla iz Bosne i Hercegovine i tako napustila svoje ognjište, lako je izvesti zaključak da je autor ovog „proročanstva” upravo sam prota [31].

5. Buduća prestonica. „*Pošto Srbija postane carevina, ondakar neće dugo proći pa će i prestolnica prijeći iz Beograda u Kruševac. Kruševac će, kume, biti carska prestolnica!*”

Ovde je problem isti kao i sa svakim drugim proročanstvom za koje nije data vremenska odrednica: nemoguće je oboriti ga jer niko ne može da dokaže da se neće u budućnosti ostvariti. Mada je Car Lazar, poslednji srpski car, pred kosovski boj stolovao u Kruševcu [31] nikada više se nije ponovila mogućnost da ovaj grad bude prestonica. Dr Kazimirović u svojoj knjizi iz 1939. godine [23] šansu za ostvarenje ovog proročanstva pripisao je tome što će Kruševac biti geografski centar buduće „integralne Jugoslavije” kad „jednog lepog dana pristupi Jugoslaviji i Bugarska”. Treba li da iznesemo procenu koliki su stvarni izgledi da se to ostvari, naročito sada kad bi malo koja politička kombinatorika mogla da dovede Kruševac u geografski centar zemlje u kojoj živimo?

O srpskoj propasti

Tokom 1915. godine započeo je strašan progon srpske vojske. Sledeće godine u Solunu pokrenut je list za vojnike u izbeglištvu, pod nazivom *Velika Srbija*. Već u 13. broju, od 22. aprila 1916. godine, objavljena je najava koja je pobudila interesovanje čitalaca:

Uspeli smo da dobavimo original „Kremanskog proročanstva”, koji ćemo publikovati u celini u sutrašnjem broju našeg lista.

Redakcija je održala reč, mada je izraz „original” svakako bio preambiciozan za tekst koji je objavljen u sledećem broju, tim pre što je teško reći šta bismo kod kremanskog proročanstva mogli da smatramo originalom. Ipak, u nedostatku izgubljene Kazimirovićeve serije tekstova iz 1915. godine, ovo je najznačajniji dokument koji svedoči o tome kako je tokom Prvog svetskog rata građen mit danas poznat kao „kremansko proročanstvo”. Tim pre što je

dr Kazimirović 1928. godine u *Vremenu* objavio seriju članaka u kojima je tvrdio da se sve što je ovde napisano zapravo bazira na njegovim tekstovima iz 1915, pa je diskretno ispoljio i uvređenost što anonimni autor nije naveo izvor iz kojeg je preuzeo podatke [10].

Mada je autor ovog teksta nedvosmisleno izrazio želju da ostane anonimn (tekst je potpisan sa „*Jedan koji veruje*”), dr Kazimirović je 1939. godine u svojoj knjizi [23] ipak otkrio njegov identitet: bio je to državni savetnik *Ilija Đukanović*.

Nema sumnje da je svrha ovog objavljenog teksta bila da se podigne poljuljani moral vojske. Zemlja porobljena, vojnici posramljeni i prognani iz domovine, pa ih je trebalo koliko-toliko utešiti u beznađu u kome su se našli.

Može se pretpostaviti da je proročanstvo dobro poslužilo ovom cilju. U njemu, kao što je redovno slučaj u medijskom predstavljanju proroka, najpre se nabrajaju savršeno ispunjena proricanja ranijih događaja, a onda se obećava dobar rasplet situacije, pobeda srpske vojske i poniženje neprijatelja:

Kad niko u tome kraju nije ni očekivao, Miloš (Tarabić) je govorio da će iz zemlje otići Knjaz Aleksandar i da će se vratiti Knjaz Miloš. Kad mu je jedan tvrdio da je svojim očima čitao, da je Knjaz Miloš umro i da je u Vlaškoj sahranjen, onda je Miloš (Tarabić) ljutito rekao da će Knjaz Miloš ustati i dve godine vladati u Srbiji, pa okrenuo leđa i otišao. (...)

Posle prvih ratova Srbija će biti uvećana i „ispraviće se granica”. Posle toga neće se ni „ogodiniti” t. j. neće se sastaviti ni godina dana, pa će nastati „pravi” rat. Ovo će biti „svetski” rat, u kome će se silna krv proliti. Kad bi sva ova krv jednom rekom protекla, „valjala bi kamen od tri oke”. Tim ratom otpočinjtu tzv. kremanske godine. (...)

Posle toga nastaju najstrašniji i najočajni dani iz vremena kremanskih godina.

Sa „severa” će udariti „jedna sila” koja će brzo „kao oblak” svu Srbiju pregaziti i porobiti. Zemlja će biti porobljena i pusta, nema ljudi, nema stoke. Ono nešto sveta što je u Srbiji zaostalo, u crno je zavijeno. Biće glad i od gladi će se umirati, bolesti i vešala. Živi će proklinjati i čas kada su se rodili. Živi će zavideti mrtvima, koji su ranije poumirali. Dolaziće se na grobove i govoriće se: „Blago vama koji ste ranije umrli, te ovo niste dočekali!” [9c]

Prenos srpskih ranjenika preko Morave (V. Bečić, 1915)

krvi da će moći nositi kamen od sedam oka" [23]. Izgleda da se piscu ovde učinilo da je kamen od sedam oka pretežak teret da bi ga nosio potok krvi (jedna oka = 1,25 ili 1,28 kg), pa ga je ipak smanjio na tri oke. Ova umerenost ne bi se mogla pripisati i autoru teksta o hercegovačkom proročanstvu („*Srpske novine*“, štampane na Krflu 23. aprila 1916), jer je on ovde naveo podatak da će, verovali ili ne, „*krvavi potoci orgati kamenje od sedam metara!*“ [26]

Svejedno, rat je najavljen celu godinu posle njegovog početka, i to sa detaljima od kojih nijedan nije objavljen pre događaja. Pojednostiti će se dodavati naknadno, onako kako ih sam tok ratnih zbivanja bude diktirao. Tako će pred kraj geneze mita o prorocima, u knjizi *Kremansko proročanstvo - šta je bilo, šta nas čeka* (1982), autori Golubović i Malenković navesti još sijaset najava „*velikog rata*“. Danas bi ova proročanstva predstavljala presudan dokaz, samo da se nisu pojavila cele 64 godine posle završetka rata na koji se odnose. Naravno, isti autori nisu nam uskratili ni detaljne proročke najave koje se odnose na „*Drugi velikački rat*“, ali o tome kasnije.

Vraćamo se na tekst anonimnog autora iz 1916. Svi opisani događaji već tada su pripadali prošlosti, pa nema sumnje da im je jedina svrha bila da podrže poverenje čitalaca u kremanske proroke. Pošto je to učinjeno, sada može da se najavi povoljan preokret koji će ubrzo uslediti:

Ovom prilikom kod nas neće više biti onako velike pogibije, kao što je to ranije bilo. Ona će strana sila iz Srbije otići brzo „kao oblak“ i brže nego što je došla, tako da će ih „žene preslicama proterati.“ [9c]

To se, istina, i dogodilo, mada ne baš tako brzo kako je prorečeno. Treba reći da je objavljivanje optimističkih proročanstava među vojnicima ne samo logično, nego i jedino moguće; to je, uostalom, jedan od važnih zadataka svake ratne štampe. Širenje defetizma nikako ne bi dobro došlo u listu kao što je *Velika Srbija* (što se pregledom arhive lista iz tih godina lako može proveriti), pa ovaj deo proročanstva treba okarakterisati kao moralnu potporu vojnicima.

Ipak, u ushićenju prorečenom pobedom, ovaj autor nije zaboravio ni na nedaće koje će posle rata nastati:

Srbija će biti pusta; „žene će na panj uzjahivati misleći da je muško“; velika nemaština tako da i onaj što ima neće mu biti vajde što ima; biće otimanja i razbojništva: „ubijaće se za žuto dugme.“ [9c]

Ovo proročanstvo u svojoj knjizi ponoviće kasnije Golubović i Malenković, doduše u nešto pristojnijoj verziji („žene će od panjeva misliti da su ljudi, te će ih jadne grliti i ljubiti“) [25], ali vremenski oni će ga smestiti u daleku budućnost, u period posle hipotetičnog Trećeg svetskog rata. Međutim, i ovo „proročanstvo“ je plagijat, jer se ono iz veka u vek pripisivalo mnogim ranijim prorocima - *Stanju Ščekiću* (17. vek), kao i *Leši Dijakoviću* i *Mileti Živadinoviću* (19. vek) [23]. Razlika je samo u tome što su oni isto proročanstvo stavljali u kontekst ratova protiv Turske.

Gledano iz pozicije današnjih dana, utisak uspešnosti proročanstava navedenih u *Velikoj Srbiji* kvare i detalji koji treba da upotpune uverljivost najave srećnog raspleta za srpsku vojsku. Tvrdi se, i to na pragu Oktobarske revolucije i Staljinove vladavine, da je prorečeno da će Rusija biti „najsilnija država“ (uzgred, *Velika Srbija*, nekoliko dana pre ovoga, na naslovnoj strani objavila je tekst sa krupnim naslovom „*Dođite, braćo Rusi, dođite što pre*“). Ovo je tada bilo logično očekivanje zbog ogromne nade koje je Srbija polagala u rusku vojsku.

Rusija pobeđuje i postaje veća i silnija nego što je ikad bila. Rusija će biti najsilnija država. (...)

Posle ovih ratova neće biti više ratova, nego će sporove između država rešavati „izabrani sud“.

Kao što je ranije rečeno, Srbija će se osloboditi. Pojaviće se car na „Istoku” i pozvaće nas da uzmemo što je naše. Srbija će biti veća nego što je ikad bila. „Gde je srpska kuća, biće srpsko”. Karađorđević poneće carsku krunu u Kruševcu. Kad se sve ovo utiša i uredi nastaju srećni dani: zemlja će radati kao nikada dotle, otvoriće se mnogi rudnici i na njima država i narod imati velike zarade. Nastaće blagi i srećni dani, kao što to niko nije zapamtio, tako da će živi dolaziti na grobove mrtvih i govoriće: „Ustanite mrtvi da se nauživamo!” (...)

Po nekim prilikama i događajima, kako je to Kremanac vezivao, izgleda da smo na izmaku tih nesrećnih dana. Bog je dobar! (...)

Da bi po kremanskom proročanstvu žene mogle „preslicama” oterati neprijatelja, potrebno je da vojska najpre pobeđi i satre toga neprijatelja, kao što smo to jednom već učinili na Rudniku i Kosmaju. [9c]

U istoj funkciji podizanja morala vojske stoji i proročanstvo da „neće biti više ratova, nego će sporove između država rešavati izabrani sud”, kao i da će „Karađorđević poneti carsku krunu u Kruševcu” [9c]. Dr Kazimirović nije pominjao Karađorđevića, nego je proročanstvo preuredio u „Kruševac će postati prestonica Srbije” [10] [23], ali ga ni ta intervencija nije učinila uspešnijim.

Ovde je jednom rečenicom iskazano zanimljivo proročanstvo koje vredi pomenuti, jer je ono jedno od retkih koje nije retrodatirano, a ipak se u izvesnoj meri ispunilo:

Ne znamo da li je Miloš govorio ili je to Mitar kasnije dodao, kako će u ove “kremanske godine” rđavo proći jedna narodna skupština, koja se ima o Mitrovudne sastati. [9c]

Ovo proročanstvo kasnije je pomenuo i dr Kazimirović i tandem Golubović-Malenković, povezujući ga sa atentatom u Narodnoj skupštini, u kome su ubijeni poslanici *Pavle Radić* i *Basariček*, a ranjeni *Stjepan Radić*, *Pernar*, *Grandić* i *Jelašić*. U knjizi *Tajne proroka* [27], autor *Pavle Matić* izneo je tvrdnju „istorijska je činjenica da su... na Mitrovdan, u Narodnoj skupštini ubijeni poslanici...”, pa je i ovo proročanstvo olako proglašeno za ispunjeno. Ali taj

podatak je netačan - atentat se zbio nekoliko meseci kasnije, 21. juna 1928. godine, a prvi saziv održan je skoro dve nedelje pre Mitrovdana; jedino što bi atentat moglo da dovede u vezu sa ovim verskim praznikom jeste da je konstitutivna sednica skupštine održana na Mitrovdan, 8. novembra 1927. godine. Ova labava veza između proročanstva i događaja ugrožena je još i time što je najavljeno da će se to dogoditi tokom „kremanskih godina“.

Srpski vojnici u zbegu 1915. godine

Ova stilska figura se, kako Ilija Đukanović objašnjava na početku teksta u „*Velikoj Srbiji*“, odnosi na godine „*kada će srpski narod pred svoje ujedinjenje prepatiti strašne muke*“. Dogodilo se, ipak, mnogo godina posle srpskih muka i ujedinjenja, sedam meseci posle Mitrovdana, a nije ni najavljeno šta će se to „*rđavo*“ dogoditi. Ipak, činjenica da je skupština konstituisana na Mitrovdan bila je dovoljan povod da se proročanstvo proglasi za uspešno.

Čudno je to što nijedan od pomenutih autora nije naveo da o ovom proročanstvu postoji autentičan pisani trag koji datira pre njegovog (bar delimičnog) ispunjenja, što bi itekako podržalo poverenje čitalaca u kremansko proročanstvo.

U fusnoti na kraju teksta u *Velikoj Srbiji* stoji da je „*u poslednje vreme pok. Pera Todorović pisao o ovome proročanstvu, ali su dobri poznavaoци tvrdili da tu ima dosta netačnosti, koje su došle usled prepričavanja*“. Naravno da Pera Todorović nije mogao da piše o tome „*u poslednje vreme*“, jer je umro celih 9 godina pre objavljivanja ovog teksta. Ali to nije važno - mnogo je zanimljivija primedba ovog autora da navodi Pere Todorovića (na koje se, uzgred, i sam oslanjao) nisu tačni.

Kada će se završiti rat?

Dvanaest godina kasnije, ponovilo se medijsko prepucavanje između (tada još uvek anonimnog) Ilije Đukanovića i dr Kazimirovića. Kada je dr Kazimirović u *Vremenu* počeo da objavljuje novu seriju tekstova o kremans-

skom proročanstvu (od 4. do 26. decembra 1928), Đukanović je četiri dana po završetku te serije za isti list napisao svoj tekst pod nazivom „*Još nešto o kremanskom proročanstvu - pismo jednog nepoznatog čoveka Vremenu*” [11c]. U ovom tekstu skoro da nema ničega novog, jer se uglavnom sastoji od ponavljanja onoga što je dr Kazimirović samo nekoliko dana ranije napisao. Jedini zanimljiv detalj je „izvinjenje” što nije pravovremeno najavljeno koliko dugo će trajati izgnanstvo srpske vojske. Objašnjenje je da o tome tada nije smelo da se piše:

Naročito sam obratio pažnju, kako će se izraziti i objaviti proročanstvo o našoj velikoj narodnoj nesreći t.j. koliko će trajati i kako će se završiti. Nije se smelo pomenuti, da ćemo troje Trojice-Duhove (praznik) provesti pod stranom silom. [11c]

Ovaj argument je uobičajen među prorocima svih vremena, jer ga koriste svaki put kad treba objasniti zašto nešto nije na vreme najavljeno, ili zašto najave budućih događaja nisu bile jasne i nedvosmislene: *Nije se smelo*. Naravno da bi i ovo objašnjenje trebalo uvažiti, ali samo kao neobavezno izvinjenje, a ne i kao indiciju koja govori u prilog tome da je proročanstvo postojalo. Trebalo bi, osim toga, postaviti pitanje zašto je ovaj autor već u prvoj godini proгона objavio (tada netačan) podatak o skorom kraju srpskih muka („*Ovo nesrećno doba neće dugo trajati*”) [9c], a nije ga objavio u trećoj godini, pred kraj proгона i uoči trijumfa srpske vojske, mada je sasvim sigurno da mu tada niko ne bi zamerio za osnovani optimizam.

Evo još jednog pitanja koje zahteva analizu. Da li je dr Kazimirović u izgubljenoj seriji tekstova iz 1915. naveo proročanstva o dužini proгона srpske vojske (3 godine) i godini kraja rata (koja se poklopila sa godinom smrti prote Zaharija Zaharića)? Pošto je Dušan Popović 1916. godine u niškoj *Budućnosti* priložio Kazimirovićev navod da samo pet navedenih proročanstava nije ispunjeno, nameće se logičan zaključak da su ova dva proročanstva ipak dopisana kasnije. Još jedan dokaz ovoj tvrdnji je Kazimirovićev tekst iz 1928. godine, objavljen u *Vremenu*:

Mitar Tarabić je nasigurno poverio proti i proročanstvo o propasti Srbije, ali prota meni o tome, kao vojniku, iz pojamnih razloga, nije pričao. [10]

Kako je dr Kazimirović mogao da zna da je Mitar to poverio proti, ako već i sam tvrdi da mu prota o tome „iz pojamnih razloga” nije pričao? Zbrka postaje još veća kad znamo da je on samo nekoliko dana ranije (10. decembra 1928) u istom listu napisao „*Tarabići su, naprimer, prorekli da će Srbija, doduše, tri leta biti u mraku...*” [10]. Izlaz iz ove kontradikcije pojavio se tek 1939. godine, kada je dr Kazimirović u priču uveo i *Dimitrija Karića*, zeta prote Zaharića, koji mu je navodno posvedočio da je Mitar rekao „*Kad se tri ljeta („troje Trojice”) navrše, narod će bez puške ući u otadžbinu*” [23]. Nažalost, ovo svedočenje dolazi sa zakašnjenjem od preko dve decenije, pa tako ni njega ne možemo da prihvatimo kao argument koji bi podržao stav da je proročanstvo zaista postojalo.

Tandem Golubović-Malenković hrabro je zanemario sve dileme i prevideo kontradikcije, pa tako u njihovoj knjizi iz 1982. godine neočekivano dobijamo podatak da je ovo proročanstvo preneo lično prota Zaharije, koji je tako i protiv svoje volje postao glavni akter:

Prema pričanju samog prote Zaharija i mnogih starijih Užičana, Tarabić mu je rekao sledeće:

- U onoj godini u kojoj će biti kraj ovog velikačkog svjetskog pomora, ti ćeš kume umrijeti. [25]

Svejedno je šta je od svega toga tačno - tvrdnju je (kako god ona glasila) ipak trebalo nekako podržati, pa je u tu svrhu dobro došlo Mitrovo, bezbroj puta upotrebljeno, „džoker-proročanstvo”:

I nastaje tako strašno i nesrećno vrijeme, da će živi prolaziti pored grobova predaka svojih, tu zastajati i suzni uzdisati: „Otvorite se grobovi da i mi živi u vas legnemo!” (...) A kad se narod srpski dobro namučiti (...) onda će nastati tako miran i srećan život, da će ljudi, prolazeći pored grobova predaka svojih uzvikivati radosno: „Ustanite mrtvi da živimo!” [10] [23] [25]

U tekstu „*Još nešto o kremanskom proročanstvu - pismo jednog nepoznatog čoveka Vremenu*” [11c], vidimo da postoji još jedno zanimljivo proročanstvo koje navodi *Ilija Đukanović*, potpisan (u želji da ostane anonimn) kao „*Jedan koji veruje*”. U njemu se govori o „*tami koja će tri dana i tri noći trajati*” [9c]. Istina, „tri leta” nije isto što i „tri dana”, ali nije teško pret-

Prota Zaharije Zaharić

ali dr Kazimirović ga pominje u različitim kontekstima za koje se nikako ne bi moglo reći da se međusobno podržavaju.

Solunska *Velika Srbija*, u broju objavljenom 1918. godine na Veliki Petak, donosi opširan nekrolog posvećen smrti prote Zaharića, iz pera dr Kazimirovića. U njemu autor više puta citira pokojnog protu i završava nekrolog literarnim nadahnućem:

Tada sam shvatio, da je tajanstvena talasasta kremanska okolina, prepuna borjem, koje se na suncu zlati, puna čari i miline, morala dati takve ljude kao što behu prota Zarija i njegovi vidoviti parohijani, Miloš i Mitar Tarabić. Pričajući mi za njina proročanstva, pokojnik je rekao da će nastati „slavno vrijeme“, kada će se narod ponova latiti svoja pluga i uživati u slobodi.

Nažalost, njemu nije bilo suđeno da to i dočeka, ali je u grob ipak sišao sa uverenjem, da će to vreme doći. [23]

Mada je ovo bilo sasvim dobra prilika da se u *Velikoj Srbiji* pomene i proročanstvo koje govori da to „*slavno vrijeme*“ valja očekivati baš te godine, dr Kazimirović to ipak nije učinio. Ovo je šteta, jer bi u tom slučaju to bilo jedno od retkih proročanstava objavljenih pre svog ispunjenja... ako je, naravno, i tada postojalo. No, i ovdje se istorija ponavlja - u Kazimirovićevoj knjizi [23] ovo proročanstvo objavljeno je sa preko dve decenije zakašnjenja:

Čuvši za njegovu smrt, verovao (sam) u naše skoro oslobođenje, jer su neki govorili, da će po rečima proroka baš te godine doći pobjeda.

„Rat će se završiti one godine - govorili su užičani na frontu - kad prota Zarija umre!“ [23]

Autori Golubović i Malenković idu i korak dalje - oni u cilju podržavanja ovog proročanstva navode romansiranu i emotivno obojenu priču bečkog doktora *Ira Gutmana*. On je, navodno, pred smrt lečio protu Zaharija, pa je kasnije svedočio o tome kako prota nije hteo da uzima lekove da bi što pre priveo svoj život kraju, znajući da će ta godina označiti i kraj muka za srpski narod. Autori ne navode odakle su preuzeli ovu priču, pa tako ne možemo da proverimo njenu autentičnost, kao ni kada se ona prvi put pojavila. Čak ne znamo ni da li se ona igde pominje pre 1982. godine, mada je dr Gutman, sudeći po istoj knjizi, izgubio život još tokom Drugog svetskog rata.

Jesu li Tarabići najavili rat?

Pre početka Prvog svetskog rata (1914. godine), nije bilo nikakvih proročkih najava o njemu. Pojavile su se tek godinu dana posle njegovog početka, kad je srpska golgota već započela. Tada su svi hroničari bili složni u tvrdnji da su kremanski proroci nedvosmisleno i precizno najavili Prvi svetski rat, ali se niko nije usudio da navede koliko dugo će trajati.

Isto se odnosi i na progon srpske vojske, koji je počeo 1915. godine. Jedinu vremensku odrednicu dao je Ilija Đukanović 1916. godine u *Velikoj Srbiji* i ona je glasila da „ovo nesrećno doba neće dugo trajati“ [9c], ali kasnije, kad je „nesrećno doba“ završeno, to proročanstvo, kao neprecizno i neatraktivno, prepušteno je zaboravu. Pa i samo nekoliko meseci pre srpskog trijumfa (1918. godine), dr Kazimirović je „zaboravio“ da uz nekrolog proti Zahariću citira i navodno proročanstvo po kome srpskim mukama dolazi skori kraj. Tek zadugo posle završetka progona i rata, svi su se ponovo složili u tome da su Tarabići nepogrešivo najavili da će progon trajati tačno tri leta (*troje „trojice“*) i da će se završiti u godini smrti prote Zaharija.

Posebno je zanimljivo da su svi tadašnji hroničari, takođe bez izuzetka, bili saglasni u još jednoj tvrdnji: *Kremanski proroci su najavili da posle Prvog svetskog rata više neće biti ratova.*

Ovo, dakako, važi samo za autore koji su o kremanskom proročanstvu pisali pre Drugog svetskog rata.